

Strani jezici u reformiranoj školi

Reforma odgoja i obrazovanja potaknuta kongresnim dokumentima iz 1974. prešla je početkom ove školske godine iz razdoblja priprema u fazu uvođenja. Položaj se stranih jezika počam od donošenja Osnova nastavnog plana i programa srednjoškolskog obrazovanja u SR Hrvatskoj (Prosvjetni savjet, 1973) bitno mijenja u programskoj strukturi srednjih škola. Te su promjene višestruko odražene — u zastupljenosti na pripremnom i završnom stupnju, različitim ulogama programa stranih jezika u srednjem usmjerenom obrazovanju, mjestu u izbornim programima pripremnog i fakultativnim završnog stupnja itd.

Strani se jezik u najvažnijim programskim dokumentima osnovne i srednje škole tretira kao sastavni dio općeg obrazovanja. Taj će svoj položaj zacijelo zadržati i u budućnosti. U srednjem usmjerenom obrazovanju mjesto i uloga stranog jezika određeni su na temelju zahtjeva obrazovnog profila. Novi Zakon o visokom obrazovanju (1977) uveo je strani jezik kao sastavni dio općih programskih osnova na svim razinama obrazovanja iznad srednjeg.

Kako reforma ne zahvaća samo programsku strukturu, obrazovne ciljeve i postupke, organizaciju i druge opipljive vanjske oblike, nego i odnose među subjektima odgojno-obrazovnog procesa, rađanje nove pedagoške filozofije je neminovno.

Nastavnici stranih jezika sada osjećaju potrebu, više no ikad, da razmjenjuju iskustva, mišljenja i prijedloge, dolaze do relevantnih informacija, te na osnovi svega toga zauzimaju stavove i u skladu s njima djeluju i kao stručnjaci i kao građani. Stoga smatramo da jedini specijalizirani časopis koji se bavi pitanjima nastave stranih jezika ne može ostati na marginama za sve važne reforme i da je otvaranje posebne rubrike u kojoj će se među ostalima javljati stručnjaci za ta područja obrazovanja i objašnjavati dosad nedovoljno razjašnjena pitanja što ih reforma prirodno donosi i nužno i potrebno.

*Davorka Celmić
Aleksandar Kolka*

MJESTO STRANIH JEZIKA U OPĆEM OSNOVNOM (BAZIČNOM) OBRAZOVANJU I ZAVRŠNOM STUPNJU SREDNJEG USMJERENOG OBRAZOVANJA

Pod osnovnim općim (bazičnim) obrazovanjem razumijevamo društvenu i pedagošku koncepciju u dijelu našeg odgojno-obrazovnog sistema, koji obuhvaća predškolski odgoj, obavezno osnovno (osmogodišnje) obrazovanje i prve dvije godine zajedničkih osnova sadašnjeg srednjeg obrazovanja. Po svojim je obilježjima ono prvenstveno općeobrazovno s istaknutom radnom i politehni-

čkom sastavnicom i profesionalnim usmjeravanjem. Uspješno svladavanje programa općeg osnovnog obrazovanja uvjet je za uključivanje u usmjereno srednjoškolsko obrazovanje i istodobno osnova za permanentno obrazovanje i samoobrazovanje.

Srednje usmjereno obrazovanje priprema učenike za uspješno uključivanje u rad u nekom zanimanju i za eventualni nastavak obrazovanja na višim stupnjevima, ukoliko je to u skladu s društvenim potrebama i individualnim sposobnostima pojedinca.

U koncepciji bazičnog obrazovanja odražava se težnja društva da svim učenicima osigura višu razinu općeg obrazovanja, koje je bilo zapostavljeno u velikom broju stručnih škola i škola za radnička zanimanja, točnije rečeno bilo je uskraćeno dijelu omladine koja je s tri četvrtine učestvovala u ukupnoj populaciji srednjih škola. Već dugo osuđivanoj dvojnosti sistema u kojoj su jedne škole pripremale gotovo isključivo za nastavak studija, a druge za uključivanje u rad nakon završene srednje škole, uz vrlo ograničene stvarne mogućnosti nastavka obrazovanja na višim razinama — nema mjesta u reformiranoj odgoju i obrazovanju. Koncepcije su potaknute Rezolucijom X kongresa SKJ i osnovni im je cilj pospješivanje procesa demokratizacije sistema odgoja i obrazovanja, u kojem svi treba da dobiju podjednake mogućnosti napredovanja, mogućnosti određene isključivo individualnim sposobnostima pojedinaca i društvenim potrebama za određenim kadrovskim profilima.

Programska struktura bazičnog obrazovanja sastoji se od zajedničkih osnova, izborne nastave i slobodnih aktivnosti. U zajedničkim su osnovama sadržaji suvremeno shvaćenog općeg obrazovanja u nas, sadržaji koji treba da pripreme uvođenje mladih ljudi u svijet samoupravnih odnosa u našem društvu, svijet rada, znanosti i tehnologije. Kako svaka moderna škola nastoji zadovoljiti i posebne interese, sklonosti i sposobnosti polaznika, uvodi se i izborna nastava kao obavezno opredjeljivanje za jedan od više ponuđenih programa, koji treba da idu do krajnjih mogućih granica u susret željama učenika, te slobodne aktivnosti. Naravno da su u izornoj nastavi i strani jezici zastupljeni.

Strani su jezici neodvojivi od suvremenog shvaćanja općeg obrazovanja, te su, dakle, sastavni dio zajedničkih osnova. Oni se već danas uče najkasnije od petog razreda osnovne škole (a u školama koje imaju potrebne uvjete za to može to biti i ranije) pa do kraja drugog razreda srednje škole, to jest na pripremnom stupnju. To znači da svaki učenik obavezno uči jedan strani jezik najmanje šest godina u kontinuitetu prije nego što se opredijeli za neki program u završnom stupnju, to jest profesionalno obrazovanje.

U završnom stupnju programska se struktura sastoji od obaveznog dijela programa, od fakultativne nastave i od slobodnih aktivnosti. Obavezni dio programa sastoji se od zajedničkog dijela za sve i posebnog dijela po kojemu se programi međusobno razlikuju. Posebnim dijelom programa obuhvaćene su prirodoznanstvene, matematičke, društvenoznanstvene i jezične osnove struke, što znači da je u njima mjesto i stranim jezicima.

Programi stranih jezika na završnom stupnju zasnovani su tako da zadovolje potrebe nekog obrazovnog profila, dakle da osposobljavaju budućeg radnika za uspješnije djelovanje na radnom mjestu, da mu dađu još jedan instrument permanentnog obrazovanja i da općenito ubrzaju i intenziviraju transfer znanja. Doreformski su programi stranih jezika bili koncipirani jedinstveno, bez obzira na usmjerenja učenika (premda su se tu i tamo javljale neke programske cjeline okrenute k struci — no takva praksa nije bila pravilo), a novi

su prvenstveno u funkciji struke. To znači da u usmjerenom obrazovanju strani jezik ne može biti nedefinirani dodatak stručnom obrazovanju, već njegov integralni dio.

S obzirom na svoje mjesto i ulogu u programskoj strukturi nekog usmjerenja strani se jezik interdisciplinarno povezuje sa sadržajima specifičnim za određeni obrazovni profil u skladu sa stvarnim potrebama udruženog rada. Iz tako shvaćene uloge stranih jezika u obrazovanju za određeno zanimanje proizlaze radikalne promjene ne samo u programiranju sadržaja nego i u izboru metoda i tehnika rada, koje se nužno prilagođavaju potrebama, te sposobnostima i mogućnostima učenika. Te će promjene utjecati i na izbor radnih materijala, jer jedan udžbenik neće moći zadovoljiti raznorodne potrebe različitih obrazovnih profila, pa multimedijски pristup postaje *conditio sine qua non*.

U usmjerenjima gdje strani jezik nije obuhvaćen u posebnom dijelu obaveznog programa nudi se učenicima u okvirima programa fakultativne nastave. Na taj način pruža se učenicima svladavanje sadržaja koji im omogućavaju lakši nastavak obrazovanja na višim razinama, dakle napredovanje u vertikali, svladavanje drugog obrazovnog profila, to jest horizontalni prijelaz na istoj razini obrazovanja ili jednostavno proširivanje stečenih znanja prema vlastitim željama, sklonostima i ličnim potrebama. Fakultativni program stranog jezika nudi se i onim učenicima koji taj predmet već imaju u posebnom programu. Tada je namijenjen proširenju sadržaja iz uže struke.

Svakom mladom čovjeku želimo omogućiti da ovlada osnovama bar jednog od svjetskih jezika, odnosno da stekne još jedan instrument komuniciranja, pomoću kojega može usvajati nova znanja, upoznavati svijet i pridonijeti povećavanju ukupne moći naše zajednice u svjetskim tokovima znanstvenog, ekonomskog i tehnološkog napretka.

Mjesto stranih jezika u bazičnom obrazovanju određeno je društvenim odlukama motiviranim spoznajom o njihovom značenju za izgrađivanje odgojene i mnogostrano obrazovane ličnosti. Njihovo mjesto u usmjerenom srednjem obrazovanju, međutim, ovisit će u velikoj mjeri o značenju za određeni kadrovski profil. Da bi program stranog jezika zaista bio značajan za zanimanje, mora biti funkcionalan, efikasan i dobro izveden. Drugim riječima, afirmacija stranih jezika u obrazovanju za rad u velikoj mjeri zavisit će o svima onima koji neposredno i posredno učestvuju u realizaciji programa, dakle od nastavnika i programera do sastavljača radnih materijala.